

Poglejmo v Avstrijo in našli bomo, da je bilo iz Avstrije izpeljanega sira 14.865 centov, vpeljal pa se ga je 13.387 centov, toraj le 1487 centov ga je več izpeljala. Te številke jasno kažejo, kako sirarstvo v Avstriji revno hira — v Avstriji, pravim, ktera ima toliko planinskih dežel in izvrstnih pašnikov. Samo Tirolsko kaže napredek v sirarstvu, ker ga izbuja sosedna švicarska dežela. Drugej pa je le malo sirarstva. Nadjam se pa, da kmalu tudi v naših krajih, kjer se je že nekoliko pričelo, bode se širilo sirarstvo, ktero dobiva vedno večo veljavo in ceno.

Ker je švicarski sir najbolj sloveč, ki je v podobi hlebca, naj o njem najprvo govorim.

Ako hočemo napravljati sir po švicarski šegi, treba nam je pripravnih poslopij in potrebnega orodja, to je, sirarne kuhinje, v kateri je sirarni kotel, in stiskalnica (preše), — dalje je treba sirarne izbe, v kateri je miza pripravljena za soljenje, in les (polic) za hranitev sira, — mlekarnice, v kateri so mize in police, na ktere stavimo latvice, da se na mleku napravi smetana itd.

Kar se tiče sirarnega kotla, mora biti tak, da ga lahko od ognja vzamemo, brž ko mleko v njem doseže potrebno gorkoto. Po navadi visi kotel na obračljivi tramovi klampi nad ognjem. Kotel visi toraj prsto nad ognjem, gotovo toraj veliko drv pogorí. Boljše in umnejše je toraj, ako je pozadje kotla obdano z zidom, kakor je v planinskih sirarijah navadno. Najboljše je pa, ako je naprava taka, da je kotel popolnoma obzidan; tu je pa potrebna naprava taka, ktera dopušča, da se najprvo more vzdigniti kotel iz obzidja in da ga je potem na stran potegniti mogoče. Ker je to težavno, posebno pri velikih kotlih, priporoča se naprava sledeča: kotel naj je obzidan le od zadej, od spredej pa naj nadomestujejo obzidje železna vrata z dvema vratnicama ali dvekrilna vrata. Ko je treba kotel od ognja odmakniti, odprejo se duri; gotovo je, da se prihrani pri tej napravi mnogo drv, in to je tudi prevdarka vredno. Kotel, kteri mora imeti lesen pokrov, je bakren (kufren).

Stiskalnica je navadna preša z zvodom (hebel).

Sirarne izbe (hrama) lega naj je proti severju, sploh naj ima hladno lego, dovelj oken in potrebnih naprav za prezračevanje hrama; v njej naj je tudi prostorna miza, ktera mora imeti vreze, po katerih more odtekati sirna voda, siratka. Tudi morejo biti v tej izbi police, na ktere se polagajo sirni hlebi.

Mlekarna izba (hram) naj ima tudi lego proti severju. Sicer more imeti sirar razne naprave in orodja, na pr. latvice, žlice za posnemanje smetane, sirne kolce, sirna tvorila, obroče, sirne prte, vago za vaganje mleka in sira, in gorkomér; gorkomér mora imeti vsak sirar, ker le z gorkomerom je mogoče pravo stopinjo gorkote spoznati, na kateri je veliko ležeče; na tanko z roko spoznati gorkoto, kakor navadno sirarji delajo, zdi se se mi nemogoče.

Na Švicarskem delajo ali ementalski ali grojski sir. Hlebi ementalski so večji, tehtajo po 2, tudi 3 cente; grojski so manjši po 30—50 funtov. Lastnosti teh sirov so si zelo enake in tudi njih naprava ni različna.

Sir je ali tolst ali na pol tolst, ali pust.

Tolsti siri se napravijo iz mleka frišnega, to je, neposnetega; za napravo na pol tolstega sira vzame se polovica posnetega, polovica frišnega; pusti sir pa se izdeluje iz čisto posnetega mleka. — Za posebno tolste sire se dodene frišnemu mleku še nekoliko smetane.

V velikih sirarijah, kjer imajo veliko mleka, sirijo vsaki dan dvakrat, v manjših po navadi zjutraj po molži, in vzamejo tudi večerno mleko prejšnjega dne. Ker se je že nekoliko ločila smetana na večernem mleku, treba je skrbeti, da pride enakomerno razde-

ljena ta smetana, ako nameravamo napraviti tolsti sir. Ta smetana se vlije z nekoliko mleka v kotel in se podneti pod kotlom tako, da postane 50 stopinj R. gorkote, smetana se raztopi in enakomerno razdeli v mleku. Ko je to ohlajeno, prilije se vse drugo mleko. Zdaj je treba kotel zopet postaviti nad ogenj, da pride gorkota od 24 do 27 R. stopinj v kotlu. Ko je ta gorkota dovršena, treba je kotel od ognja vzeti.

Zdaj pride čas, sirilo dodjati. Sirilo, tudi „laba“ imenovano, je s telečjim želodčekom skisana voda. To sirilo se napravi, če vzamemo sirovi, prekajeni, vsoljeni telečji želodček, kterege na drobno razrežemo in s siratko in soljo vgnjetemo kot testo, in to testo spravimo v mehur, kterege dobro zavežemo in v dimu posušiti damo. Kolikorkrat je treba, se ga nekoliko vselej odreže in s siratko polije, da se ne stopi; drugi dan lahko se rabi to sirilo. Ko je dodjano sirilo, treba je kotel pokriti in zdaj naj stoji kotel pri miru dobre pol ure, da se v tem času vsiri vse mleko.

Čez pol ure premeša sirar vso plojdro. Zdaj je treba zopet kotel nad ogenj postaviti, in sirar mora vedno s sirnim kolcem hitro mešati; v pol uri se zgreje mleko na 44 do 47 stopinj R., in ko je ta gorkota dovršena, vzame sirar kotel od ognja in zdaj meša nekoliko časa s kolcem, ki ima na koncu okrožek, da ves sir popolnoma podela. To se spozná, ako zgrabiš nekoliko sirne tvarine, jo stisneš in kviško vržeš; vjemši jo na dlan roke, mora lepo razpasti se v dva kosa. Potem vzame sirar prt, ga urno pod sirom na dnu kotla prepelje in tako zasači vso sirno tvarino iz kotla, in dene to s prstom vred v lesen obod, ter stisne obod in postavi sir pod stiskalnico. V četrť uri ga zopet izpod stiskalnice vzame, ga obrne in v drugi prt zavije in zopet pod stiskalnico postavi, kar v 24 urah še 6krat ponavlja; drugi dan ga postavi v sirarnico (sirarni hram), kjer ostane še v obodu pa brez prta še 2 dni.

(Konec prihodnjič.)

Národno-gospodarske stvari.

Sedanje stanje „Slavije“.

V preteklem letu je bila osoda „Slaviji“ nemila. Imela je sovražnikov, ki so jo grdili in črnili na vse strani. Eni so djali, da bo zaspala prej, ko začne delati, drugi so rekli, da je to samo goljufiga in da bode uradnike noč pojedla, da le kaj denarja naberó, da! še taki so bili, ki so se rotili, da bodo njen napis s hiše vrgli.

Vkljub vsemu temu še diše in se razvija, od kraja se vé da počasi, in nadjamo se, da bode prekosila v kratkem vsa druga tukaj namestovana društva (v Ljubljani jih je samo — 28, beri osem in dvajset). Zdaj so ti „črnuhi“ nekaj potihnili — kakor pravijo Dežmanov stric, ker vidijo, da nič ne opravijo.

Do 20. decembra 1869. leta je bilo vpisanih 6404 udov z vpisanim kapitalom 3 milijone in 954.650 gold., dohodkov je imela 39.961 gold. — Ako primerimo ta števila s števili družih starejših društev, videli bomo, da bo brž ko ne marsiktero drugo društvo prej zaspalo ko „Slavija“.

„Slaviji“ so za slovenske dežele naslednji uradniki oziroma popotniki: Jan. Lad. Černy, glavni zastopnik, Jan. Jereb in Ljud. Treo, uradniki v Ljubljani. Jan. Železnikar, nadzornik in organizator, Jože Kristan, Luka Držečnik in Ivan Hauzenbihler potujoči zastopniki. Okrajni zastopniki so: Franjo Rapoc v Mariboru, Franjo Kapus v Celji, Jakob Vodnik v Zalogu, Jože Karlinger v Zatičini, Ivan Mandlin v Trebnjem, Anton Kraj-

nik v Trstu, Franjo pl. Poka v Žužembergu, Lenart Pibernik v Mokronogu, Franjo Kastelec v Rudolfovem, Franjo Adamič v Šmartnem, Ivan Žan v Bohinjski Bistrici, Franjo Koželj v Račjem, Henrik Žark v Krškem, Ivan Geyer v Dolu, Franjo Kovšca v Planini, in Janez Gač v Kostanjevici.

Drugi mesec začne zavarovati „Slavija“ tudi proti škodi ognja. Imela bo niže premije, kakor vsa druga zavarovalna društva. — Občinam ali tudi posameznim posestnikom, kateri bodo zavarovani za 5000 gold. ali več, bo dajala vsako leto nekaj gasilnih priprav.

Slovenci! na noge! Zavarujte sebe in posestvo doma! „Slavija“ ne išče pri vas dobičkov, kajti njena naloga je: pomagati tlačnemu ljudstvu. Le ako njo podpirate, bode mogoče tuje nam sovražne življe iz naših krajev pregnati. Prekopski Janez.

Politične stvari.

Razpor dunajskega ministerstva.

Dolgo je že znano svetu, da ste dve ostro ločeni stranki v ministerstvu, da namreč ministri Giskra, Herbst, Hasner, Plener in Brestel hodijo svojo, ministri Taafe, Potocki in Berger pa svojo pot — državni kancelar Beust nevidoma priklada stranki manjšine. Razpor ministerstva se je kazal tudi dosti očitno v prestolnem govoru, s katerim je Njegovo Veličanstvo odprlo sedanji državni zbor, al čeravno iz cesarjevega govora veje bolj duh sprave, ktera navdaja manjšino ministerstva, vendar je tej spravi odločno nasprotna petorka ministerstva pritrčila prestolnemu govoru in se s tem prav v protislovje postavila s svojim programom, kateri nikoli svetu ni bil skrivnost. In to je tista črna pika postopanja večine ministerske, ktero spomenica (memorandum) manjšine ministerske neusmiljeno pretresa tako-le: 10. dne decembra je presvitli cesar zahteval od ministerstva (vseh ministrov), naj mu predložijo nadroben program, kako bi se dala ustava v vsem izpeljati. 12. decembra je vse ministerstvo prestolni govor sprejelo; al že 18. decembra Giskrova stranka brez vednosti gori omenjenih 3 ministrov (mit Ignorirung ihrer drei Collegen) izroči cesarju spomenico, ktera v nasprotju s prestolnim govorom zanikuje potrebo porazumljenja in sprave z vsemi narodi, in ne samo v eno mer le trdi ustavo, kakor je dandanes, ampak brez pritrjenja deželnih zborov zagovarja celó pre naredbo volilnega reda v strogem centralističnem smislu ter se v sanjah ziblje, da se „korakoma upor ukrene“. Manjšina ministerska je na tako ravnanje večine prosila cesarja, naj jo izpusti iz ministerstva, in je Njegovemu Veličanstvu tudi svojo spomenico izročila.

Dolgo se ni vedelo na tanko jedro obéh spomenic, le ugibalo se je to in uno. Velike hvale vreden je bil tedaj sklep presvitlega cesarja, ki je dovolil, naj se svetu od besede do besede razglasi, kaj mu je ena, kaj druga stranka ministerstva pisala. In to se je zgodilo: „Wien. Ztg.“ je priobčila obe spomenici. S tem pa je Njegovo Veličanstvo ministerski spomenici podvrglo javni sodbi avstrijskih narodov. Izvrstno!

Ni tedaj čuda, da te dve spomenici zdaj zvonec nosite po vseh krogih političnih.

Zdaj naj le sklepate večini državnega zbora kar koli jima drago, — narodi vejo, kdo jim hoče pravičen biti, kdo ne.

Zdaj pa tudi vemo, v katerem taboru je Avstrija! Manjšina ministerska trdno stoji za spravo z vsemi narodi, večina ministerska pa trdovratno zagovarja ustavo decembersko kakoršna je.

Če tudi spomenica manjšine jasno ne kaže, kako ona hoče na sedanji ustavi doseči porazumljenje in spravo z vsemi narodi, vendar kaže ona, da vidi in čuti, da po tem kolovozu kakor dozdej gré Avstrija v pogubo, ker ne pride do notranjega miru.

Naj zdaj nektore glavne točke povemo iz vsake spomenice.

Spomenica večine ministerske priznava težavni stan državni, ker se drug družemu zoperstavlja, al ona zahteva, da se stanovitno mora naprej iti na poti po decemberski ustavi začetni. Če ta ustava tudi ni brez pomanjkljivosti, vendar se jej ne more očitati, da preozke meje stavi deželni avtonomiji. Kdor hoče več, tak zahteva več kakor je pravo in potrebno; take zahteve izvirajo iz namér, ki so koristi državni nevarne. Zato se mora boj za obveljavo te ustave odločno in predvarno kresati naprej. Da se upor proti ustavi ne bo kmalu premagal, to je gotovo; al premagal se bo sčasoma in polagoma, če je vlada popolnoma složna, zato smo sprožili potrebo, da se premeni volitveni red za državni zbor; to je sicer prememba ustave, al na ustavni poti. Temu pa, da bi se državnopravno stališče posameznih kraljestev in dežel predružačilo, se moramo krepko zoperstaviti. Če se Poljakom dovoli večja samostojnost, razdražimo Rusijo in upor družih avstrijskih dežel bode tem huji; trdno moramo tedaj odbijati politiko Poljakov. Še več težav kot Poljaki pa Čehi delajo vladi; poskušalo se je z njimi porazumljenje, pa brez uspeha. Federalizem je poguben državni. Ako se vpelje, bi nemško manjšino na noge spravil proti vladi, in če se to zgodi, ima vlada inteligencijo in kapital zoper sebe (po takem morajo tedaj Nemci gospodje biti!) Pemske deželni zbor razpustiti bi mógla le takošna vlada, ki želi Slovane ondi na vrh spraviti in sedanjo (nemško) večino odstraniti (spet le precartana skrb za Nemce!). Naposled povdarja spomenica potrebo tacega ministerstva, ki soglasno v vsem ravna. —

Spomenica manjšine ministerske začenja s tem, da razglása bistvo razpora ministerskega in ga v novem volitvenem redu za državni zbor išče; manjšina noče tega, kar večina, ker bilo bi to zoper ustavo. Potem popisuje na drobno, kako se je večina vèdla, ko se je prestolni govor v ministerski skupščini delal, ki je bil v seji 12. decembra soglasno sprejet. Al kmalu se je večina zasuknila drugač — v svoji spomenici od 18. decembra se je odpovedala programu prestolnega govora. Tako čudno početje pa je toliko kot zapustiti načela tega govora. — Potem razjasnuje spomenica, kako se večina v svoji spomenici zapleta v protislovje, in ostro pretresa premembo volitnega reda, ktero naravnost nevarno imenuje. V taki premembi volitnega reda, ktera nič ne dovoli národni opoziciji, mora ta očitno videti, da vlada po Nemcih hoče zatirati druge narode. In kaj se bo zgodilo? Nezasodoljni Poljaki bodo zapustili državni zbor, z njimi pa gredó tudi Slovenci in Tirolci (to je gotovo!), in v državnem zboru ne bo več zastopana zahodnja Avstrija, ampak sedela bode v njem samo vladi privržena nemška stranka. To bode nasledek premenjenega volitnega reda. In kako hoče ministerska večina „sčasoma in polagoma“ vžugati Čehi? Že enkrat je vlada Pemska djala v izjemni stan, ki pa ni nič zboljšal, le škodoval je. Manjšina ministerstva tedaj ne more nobenega zaupanja imeti do programa večininega. Program ministerske večine ni program večine narodov (res ni in nikoli ne bode!); v državnem zboru ima sicer večino za-se, al še ta večina ne bo velika. Ako bi pa vsi poslanci sedeli v državnem zboru, katerih zdaj v njem ni, gotovo bi zborova večina bila za spravo in porazumljenje s tistimi narodi, kateri hrbet obračajo sedanji ustavi, in ta ve-